



# Moduł V

## Atrakcyjność turystyczna Europy

### Wprowadzenie

1. Atrakcyjność turystyczna Europy
2. Charakterystyka walorów turystycznych wybranych krajów europejskich

### Bibliografia



## Wprowadzenie

W roku 2012 według danych UNWTO Europę odwiedziło ponad 534 miliony zagranicznych turystów. Wynika to z wyjątkowej atrakcyjności turystycznej Europy, o której decydują walory turystyczne (przyrodnicze i pozaprzyrodnicze), zagospodarowanie turystyczne oraz dostępność komunikacyjna. Najatrakcyjniejszym turystycznie regionem Europy dla turystyki masowej jest Europa Południowa, położona w basenie Morza Śródziemnego. Szczególnym walorem jest tutaj klimat podzwrotnikowy – gorący latem i łagodny zimą, ciepłe morze, piaszczyste plaże, antyczne zabytki, dobre zagospodarowanie turystyczne i dostępność komunikacyjna. Turyści, dla których głównym motywem podróży jest poznanie przyrody, za atrakcyjne uznają również kraje Europy Północnej z borealnymi lasami i jeziorami polodowcowymi. Dla turystyki pieszej górskiej i narciarstwa najatrakcyjniejsze są dobrze zagospodarowane łańcuchy górskie Alp i Pirenejów, natomiast dla turystyki ekstremalnej – Karpaty Wschodnie.

Dla agroturystyki za najatrakcyjniejsze uznaje się obszary rolne cenne przyrodniczo – HNV (*High Nature Value*), charakteryzujące się występowaniem półnaturalnej szaty roślinnej wypasanej lub koszzonej, mozaikowością krajobrazu, obecnością ekstensywnej produkcji rolniczej wyrażającej się niską obsadą zwierząt na 1 ha użytków rolnych, wysokimi nakładami pracy, małym poziomem mechanizacji, występowaniem cennych gatunków roślin i zwierząt. Obszary takie występują w Europie na terenie: Szkocji (Góry Kaledońskie, Grampiany, Hebrydy, Wyżyna Południowoszkocka), Anglii (Góry Kumbryjskie, Góry Pennińskie), Walii (Góry Kambryjskie), w zachodniej i północnej części Irlandii, Francji (Masyw Centralny, Pireneje, Jura, Alpy, Wogezy, Korsyka), Belgii (Ardeny), Hiszpanii (Galicja, Góry Kastylijskie, Estremadura, Sierra Morena, Asturia), wschodniej Portugalii, we Włoszech (Piemont, Toskania, Umbria, Sardynia, Sycylia), w Austrii, Szwajcarii, Słowenii, Niemczech (Bawaria), Czechach (Sudety, Rudawy, Szumawa), północnej Rumunii, środkowej i wschodniej Bułgarii, Grecji, Chorwacji, na Cyprze, w Polsce, Łotwie, Estonii, na Litwie, w południowej Finlandii i Szwecji, a także na Ukrainie (Karpaty).

## 1. Atrakcyjność turystyczna Europy

### Regiony turystyczne Europy

Według regionalizacji UNWTO, Europę dzieli się na następujące regiony turystyczne: Europę Północną, Europę Zachodnią, Europę Środkowo-Wschodnią, Europę Południowo-Śródziemnomorską.

**Europa Północna** obejmuje: Danię, Finlandię, Islandię, Norwegię, Szwecję oraz Wielką Brytanię. Region charakteryzuje się klimatem umiarkowanym chłodnym (Finlandia, północna Szwecja i Norwegia) i ciepłym o cechach morskich, przejściowych i kontynentalnych. Dominują walory przyrodnicze, do których należą liczne jeziora i formy rzeźby polodowcowej, góry orogenezy kaledońskiej: Góry Skandynawskie, Grampiany, Góry Kaledońskie w Szkocji, lodowce na Islandii oraz w Górach Skandynawskich, czynne wulkany na Islandii oraz wybrzeża fiordowe, szczególnie atrakcyjne w Norwegii. Korzystne warunki dla turystyki wiejskiej wynikają z występowania obszarów rolnych cennych przyrodniczo, dużych obszarów leśnych, małej gęstości zaludnienia, rozwiniętej bazy noclegowej oraz długoletniej tradycji wypoczynku na wsi.

**Region Europy Zachodniej** obejmuje: Austrię, Belgię, Francję, Niemcy, Liechtenstein, Luksemburg, Monako, Holandię, Szwajcarię. Region cechuje się licznymi walorami poza przyrodniczymi i przyrodniczymi. Najchętniej odwiedzane miasta to: Paryż, Amsterdam, Wiedeń, Berlin, Monachium i Bruksela. Region jest bardzo zróżnicowany krajobrazowo – od nizin w części północnej, góry orogenezy hercyńskiej (np. Masyw Centralny) w części środkowej, po Alpy w części południowej. Obszary górskie stwarzają najkorzystniejsze warunki dla rozwoju turystyki wiejskiej w tym regionie.

**Region Europy Środkowo-Wschodniej** obejmuje: Armenię, Azerbejdżan, Białoruś, Bułgarię, Czechy, Estonię, Gruzję, Węgry, Kazachstan, Kirgistan, Łotwę, Litwę, Polskę, Mołdawię, Rumunię, Rosję, Słowację, Tadżykistan, Turkmenistan, Ukrainę, Uzbekistan. Region charakteryzuje się zróżnicowaniem geograficznym – obejmuje Nizinę Wschodnio-Europejską, Karpaty, Nizinę Węgierską, Nizinę Wołoską, Bałkany oraz góry Kaukaz. Region jest także zróżnicowany pod względem klimatycznym – od klimatów umiarkowanych chłodnych kontynentalnych, umiarkowanych ciepłych przejściowych i kontynentalnych, po klimaty podzwrotnikowe w części południowo-wschodniej. Dla turystyki wiejskiej największe znaczenie ma część zachodnia regionu: Polska, Litwa, Łotwa, Estonia, Rumunia, Słowacja, Węgry.

**Europa Południowo-Śródziemnomorska** obejmuje: Cypr, Izrael, Turcję, Albanie, Andorę, Bośnię i Hercegowinę, Chorwację, Grecję, Włochy, Maltę, Czarnogórę, Portugalie, San Marino, Serbię, Słowenię, Hiszpanię, Macedonię. Region charakteryzuje się korzyst-

nymi warunkami klimatycznymi, walorami kulturowymi obejmującymi zabytki architektury starożytnej Grecji i Rzymu, architektury średniowiecznej oraz architektury renesansu i baroku. Główną atrakcją regionu jest wybrzeże morskie z piaszczystymi i kamienistymi plażami, liczne wyspy zwłaszcza na Morzu Egejskim i Adriatyckim. W regionie występują obszary rolne cenne przyrodniczo, atrakcyjne dla turystyki wiejskiej, zwłaszcza w Grecji, Portugalii, Chorwacji i Hiszpanii.

## **Dostępność komunikacyjna Europy**

Dostępność komunikacyjna jest jednym z podstawowych warunków wykorzystania potencjału turystycznego. Poszczególne regiony Europy charakteryzują się zróżnicowaną dostępnością komunikacyjną. Sieć transportowa jest nierównomiernie rozwinięta. Największą gęstością sieci drogowej i kolejowej charakteryzują się kraje Europy Zachodniej, najmniejszą – Europy Wschodniej. O dostępności komunikacyjnej w dużym stopniu decyduje rozwinięta sieć autostrad i linii kolejowych dużych prędkości. Państwa o gęstej sieci autostrad to: Niemcy, Francja, Wielka Brytania, Włochy, Holandia, Belgia, Austria i Szwajcaria. Sieć szybkich połączeń kolejowych obejmuje: Francję, Belgię, Holandię, Niemcy, Włochy, Hiszpanię, Szwecję i Wielką Brytanię. Europa charakteryzuje się dobrze rozwiniętym transportem lotniczym. W przewozach dominuje Europa Zachodnia. Dużą rolę, oprócz narodowych przewoźników (British Airways, Lufthansa, Air France), odgrywają tanie linie lotnicze (np. Ryanair, Wizz Air, easyJet), które przyczyniły się do upowszechnienia transportu lotniczego. Do największych europejskich portów lotniczych należą: Londyn Heathrow, Paryż Charles de Gaulle, Frankfurt, Amsterdam Schiphol, Madryt Barajas.

## **Zagospodarowanie turystyczne**

Oprócz walorów turystycznych czynnikiem przyciągającym turystów do Europy jest zagospodarowanie turystyczne. Szczególne znaczenie ma baza noclegowa. Jednym z wskaźników rozwoju zagospodarowania turystycznego jest liczba miejsc noclegowych przypadająca na 1 km<sup>2</sup> powierzchni jednostki terytorialnej. Najwyższa wartość, powyżej 10 miejsc noclegowych na 1 km<sup>2</sup>, występuje w największych miastach Europy, na wybrzeżu Morza Śródziemnego w Hiszpanii, Francji i Włoszech, na wybrzeżu Morza Czarnego w Bułgarii i Rumunii, w regionach alpejskich, w południowej Anglii, Belgii, na Wyspach Kanaryjskich, Balearach, Krecie, Wyspach Jońskich, Cykladach, Malcie. Brak jest w Europie jednolitej klasyfikacji i kategoryzacji bazy noclegowej. Ujednolicenie zasad dotyczących wiejskiej bazy noclegowej promuje stowarzyszenie EuroGites.

## Studium przypadku 1

Oceny atrakcyjności turystycznej można dokonać między innymi na podstawie recenzji i opinii turystów lub liczby turystów, którzy odwiedzili daną atrakcję turystyczną. Najpopularniejszy ranking publikuje witryna Tripadvisor.

W rankingu 25 **najlepszych celów podróży** w Europie w roku 2013 na pierwszym miejscu znalazł się Paryż, na drugim Londyn, a na trzecim Rzym. Kolejne miejsca zajmują: Barcelona, Wenecja, Florencja, Praga, Berlin, Stambuł, Petersburg, Amsterdam, Madryt, Wiedeń, Dublin, Monachium, Lizbona, Budapeszt, Ateny, Mediolan, Dubrownik, Kraków (na 22. miejscu), Moskwa, Oia w Grecji, Zermatt w Szwajcarii, Neapol.

W rankingu najlepszych **plaż** w Europie w roku 2013 na pierwszym miejscu znajduje się plaża Rabbit Beach na Lampedusie we Włoszech. W pierwszej dziesiątce znajdują się również: Playa de las Catedrales w Hiszpanii, Rhossili Bay koło Swansea w Walii, Playa de ses Illetes na wyspie Formentera w Hiszpanii, Woolacombe Beach w Anglii, plaża Elafonissi na Krecie, plaża Iztuzu w Turcji, plaża La Pelosa na Sardynii oraz Porthminster Beach w Anglii.

Za najatrakcyjniejszą **wyspę** uznano Santorini w Grecji, następnie wyspy: Kefalinia w Grecji, Capri we Włoszech, Naksos (Cyklady) w Grecji, Mainland (Orkady), Gozo (Malta), Zakintos w Grecji, Jersey (Wyspy Normandzkie), Skye (Hebrydy) i Fuerteventura (Wyspy Kanaryjskie).

Najciekawsze **miejsca** w Europie według turystów to: Mezquita (obecnie katedra, wcześniej meczet) w Kordobie w Hiszpanii, Sobór Zmartwychwstania Pańskiego w Petersburgu, Bazylika św. Piotra w Watykanie, mury miejskie w Dubrowniku, Rynek Główny w Krakowie (6. miejsce), Alkazar (pałac mauretański) w Sewilli, Alhambra w Grenadzie w Hiszpanii, Katedra Santiago de Compostela w Hiszpanii, katedra w Sienie we Włoszech, Koloseum w Rzymie, Katedra Santa Maria del Fiore we Florencji, Sagrada Familia w Barcelonie, Plac Michała Anioła we Florencji, Cysterna Bazyliki w Stambule, Most Karola w Pradze, Pałac Schoenbrunn w Wiedniu, Błękitny Meczet w Stambule, Katedra w Mediolanie, Bazylika św. Franciszka w Asyżu we Włoszech, Katedra w Durham w Anglii, antyczne miasto Efez w Turcji, Piazza della Signoria we Florencji, Panteon w Rzymie, Partenon w Atenach, Akropolis w Atenach.

Najlepsze **parki** w Europie to: Park Güell w Barcelonie, Ogród Luksemburski w Paryżu, Park Retiro w Madrycie, St. James' Park w Londynie.

Najatrakcyjniejsze **muzea** według turystów to: Muzeum Ermitażu i Pałac Zimowy w Petersburgu, Hagia Sophia w Stambule, Państwowe Muzeum Auschwitz-Birkenau, Muzeum Akropolu w Atenach, Luwr w Paryżu, Muzeum Narodowe w Szkocji w Edynburgu, Mu-

zeum Brytyjskie w Londynie, Prado w Madrycie, Muzeum Cappella Sansevero w Neapolu, National Gallery w Londynie, Muzeum Term Rzymskich, Galeria Borghese w Rzymie, Galeria Uffizi we Florencji, Muzeum Chora w Stambule, Muzeum Vasa w Sztokholmie, Muzea Watykańskie, National Railway Museum w York w Anglii, Muzeum Wiktorii i Alberta w Londynie, Churchill War Rooms w Londynie, Muzeum Vincenta van Gogha w Amsterdamie, Musée de l'Orangerie w Paryżu, Muzeum Historii Naturalnej w Londynie.

Do **najczęściej odwiedzanych atrakcji** w Europie według magazynu „Tavel&Leisure” należą: Wielki Bazar w Stambule (15 mln turystów), Katedra Notre Dame w Paryżu (13,6 mln), Park Disneyland we Francji (10,5 mln), Bazylika Sacré Coeur w Paryżu (10,5 mln), Muzeum Luwr w Paryżu (8,5 mln), Bazylika św. Piotra w Watykanie (7 mln), Koloseum w Rzymie (7 mln), Wieża Eiffla w Paryżu (6,7 mln), Katedra w Kolonii w Niemczech (6 mln), Sanktuarium w Lourdes we Francji (6 mln), Kaplica Ojca Pio w San Giovanni Rotondo we Włoszech (6 mln).

Na **liście światowego dziedzictwa UNESCO** na kontynencie europejskim znajduje się 430 obiektów. Najwięcej (49) we Włoszech, 44 w Hiszpanii, 38 we Francji i Niemczech, 28 w Wielkiej Brytanii, 17 w Grecji, 15 w Portugalii, Rosji i Szwecji, 14 w Polsce.

Obiekty z listy dziedzictwa UNESCO w Europie znajdziesz na stronie:

- [http://pl.wikipedia.org/wiki/Obiekty\\_z\\_listy\\_dziedzictwa\\_UNESCO\\_w\\_Europie](http://pl.wikipedia.org/wiki/Obiekty_z_listy_dziedzictwa_UNESCO_w_Europie)



## 2. Charakterystyka walorów turystycznych wybranych krajów europejskich

W rozdziale przedstawiono charakterystykę walorów turystycznych krajów, które posiadają długoletnie tradycje związane z rozwojem turystyki wiejskiej (Francja, Austria, Niemcy, Wielka Brytania) oraz państw, które mają potencjalne możliwości rozwoju turystyki wiejskiej (Estonia, Rumunia, Grecja).

### Francja

Tabela 5.1. Walory turystyczne Francji

Walory	Charakterystyka
Walory przyrodnicze	<p>Lista światowego dziedzictwa UNESCO: masyw Mont Perdu w Pirenejach, część Masywu Centralnego, rezerwat biosfery: dolina rzeki Fango na Korsyce, Morze Iroise u wybrzeży Bretanii, region Marais Audomarois w północnej Francji, Fontainebleau, Wogezy, dorzecze rzeki Dordogne, masyw górski Monte Viso w Alpach, masyw Luberon w Prowansji, Sewenny, Camargue w delcie Rodanu. Parki narodowe: Vanoise, Port Cros, Ecrins, Mercantour, Sewenny, Pireneje.</p> <p>Francja charakteryzuje się dużym zróżnicowaniem środowiska przyrodniczego. W zachodniej części dominuje Nizina Francuska oraz Masyw Armorykański na Półwyspie Bretońskim i Masyw Normandzki. Wschodnią granicę Francji stanowią łańcuchy górskie Wogezów, Jury, Alp. Na południu znajduje się Masyw Centralny i Pireneje. Szczególnym walorem przyrodniczym jest wybrzeże Morza Śródziemnego z klimatem podzwrotnikowym oraz wybrzeże Oceanu Atlantyckiego z szerokimi piaszczystymi plażami w okolicach Bordeaux.</p>
Walory pozaprzyrodnicze	<p>Lista światowego dziedzictwa UNESCO: Mont Saint-Michel, Katedra w Chartres, Amiens, Bourges, Notre Dame w Paryżu, Wersal, Opactwo Vezelay, Fontenay, jaskinie z malowidłami w dolinie Wezery, Pałac i park Fontainebleau, teatr rzymski w Orange, rzymskie zabytki w Arles, żupy solne w Arc-et-Senans, Plac Stanisława w Nancy, kościół w Saint-Savin sur Gartempe, akwedukt Pont du Gard, Wielka Wyspa w Strasburgu, nabrzeże Sekwany w Paryżu, centrum Awinionu, Carcassonne, szlaki pielgrzymkowe do Santiago de Compostela, zespół zabytkowy w Lyonie, Saint-Emilion, wieże strażnicze we Flandrii, Dolina Loary, Provins, Hawr, Księżycowy Port w Bordeaux, fortyfikacje Vaubana. Na dziedzictwo kulturowe Francji składają się zabytki starożytne, gotyckie, renesansowe, barokowe, zabytki techniki, fortyfikacje.</p>

Źródło: opracowanie własne autora

## Warunki dla agroturystyki

Najkorzystniejsze warunki dla rozwoju turystyki wiejskiej występują w następujących regionach kraju: Alpy, Pireneje, Prowansja, Masyw Centralny Bretania, Normandia, Akwitania. W wymienionych regionach znajduje się najwięcej obiektów noclegowych na terenach wiejskich.

Za organizację agroturystyki we Francji odpowiedzialne są dwie federacje: Federacja Kwater we Francji (Gites de France) oraz sieć „Witamy w Gospodarstwie Rolnym”. Te dwie krajowe struktury reprezentują swoich członków wobec krajowych instytucji, opracowują umowy i normy techniczne, wydają zezwolenia jednostkom departamentalnym, zapewniają krajową promocję marek i produktów, wydają katalogi, przeprowadzają badania konsumenckie i ankietowe wśród klientów. Federacja Kwater we Francji skupia 95 jednostek departamentalnych (ok. 38 000 właścicieli i ok. 42 000 kwater prywatnych na wsi). W sumie w jej dyspozycji jest ok. 300 000 miejsc noclegowych. Sieć „Witamy w Gospodarstwie Rolnym” skupia 3000 gospodarstw rolnych. Francuskie gospodarstwa agroturystyczne urządzone są z dużą prostotą. Ich cechą charakterystyczną jest wąska specjalizacja. Jedni gospodarze oferują gościom noclegi, inni wyżywienie i wzajemnie się polecają. Obok kwater agroturystycznych istnieje sieć dobrze zorganizowanych gospód w gospodarstwach rolnych. Wszystkie wiejskie jadłodajnie mają specyficzny, surowy wystrój wewnątrz, nawiązujący do dawnego wiejskiego budownictwa ([http://www.fir.org.pl/doc/Akademia\\_Agroturystyki\\_i\\_Rekodzielnictwa.pdf](http://www.fir.org.pl/doc/Akademia_Agroturystyki_i_Rekodzielnictwa.pdf)).

Federacja Gites de France prowadzi kategoryzację bazy noclegowej od 1 do 5 kłosów.

## Austria

**Tabela 5.2. Walory turystyczne Austrii**

Walory	Charakterystyka
Walory przyrodnicze	Lista światowego dziedzictwa UNESCO: Jezioro Nezyderskie, krajobraz Wachau, krajobraz Hallstatt, Dachstein, Salzkammergut. Rezerваты biosfery UNESCO: Gossenköllesee, Gurgler Kamm, Lobau, Neusiedler See, Grosses Walsertal, Wienerwald, Salzburger Lungau i Kärntner Nockberge. Parki narodowe: Jezioro Nezyderskie, Nockberge, Wysokich Taurów, Łęgów Naddunajskich, Doliny Dyi, Alp Wapiennych, Gesäuse. Podstawowym walorem przyrodniczym Austrii są Alpy stwarzające doskonałe warunki dla turystyki pieszej, narciarskiej.
Walory pozaprzyrodnicze	Lista światowego dziedzictwa UNESCO: zabytkowe centrum Salzburga, pałac i ogrody Schönbrunn, linia kolejowa na Przełęczy Semmering, centrum Grazu, zabytkowe centrum Wiednia.

Źródło: opracowanie własne autora



## Warunki dla agroturystyki

Oferta agroturystyczna obejmuje ok. 28 000 gospodarstw (to 10% wszystkich gospodarstw), które dysponują 300 000 łóżek. Większość gospodarstw jest położona na terenach górskich. Największy udział w rozwoju turystyki wiejskiej ma Tyrol, w którym około 30% gospodarstw dysponuje ofertą agroturystyczną. Prywatnych kwaterodawców zrzeszają regionalne organizacje – „Koła Gościnnych Farm”, które funkcjonują w każdym kraju związkowym. Prowadzą one działania marketingowe, promocję i szkolenia doskonalące skierowane do kwaterodawców, jak również tworzą bazę danych o rezerwacji miejsc i dbają o jakość oferowanego produktu. Dokonują one również kategoryzacji gospodarstw agroturystycznych. Kategorie przyznawane są na cztery lata, a przedłużenie wymaga ponownej oceny. Ważną cechą turystyki w Austrii jest standard usług, który obejmuje: możliwość dojazdu w sezonie zimowym, możliwość wypoczynku w spokojnej okolicy, wystarczającą przestrzeń wokół domu, 10 do 30 miejsc noclegowych, łazienkę z ciepłą wodą, centralne ogrzewanie, umeblowanie w stylu regionalnym, śniadanie wiejskie.

([http://www.fir.org.pl/doc/Akademia\\_Agroturystyki\\_i\\_Rekodzielnictwa.pdf](http://www.fir.org.pl/doc/Akademia_Agroturystyki_i_Rekodzielnictwa.pdf))

## Niemcy

Tabela 5.3. Walory turystyczne Niemiec

Walory	Charakterystyka
Walory przyrodnicze	Lista światowego dziedzictwa UNESCO: stare lasy bukowe, Morze Wattowe, kopalnia skamielin w Messel. 15 rezerwatów biosfery UNESCO. Parki narodowe: Las Bawarski, Berchtesgaden, Morza Wattowego, Jasmund, Müritz, Saskiej Szwajcarii, Doliny Dolnej Odry, Mierzei Pomorza Przedniego, Hainich, Eifel, Harz.
Walory pozaprzyrodnicze	Lista światowego dziedzictwa UNESCO: Katedra w Akwizgranie, Spirze, Hildesheim, Kolonii, pałac i ogrody w Würzburgu, kościół pielgrzymkowy w Wies, pałace w Brühl, zabytki rzymskie w Trewirze, Lubeka, granice Cesarstwa Rzymskiego, pałace i parki w Poczdamie, opactwo i klasztor w Lorsch, Goslar, Bamberg, opactwo Maulbronn, kolegiata, zamek i stare miasto w Quedlinburgu, huta żelaza w Völklingen, Weimar, Wyspa Muzeów w Berlinie, zamek Wartburg, wyspa klasztorna na Jeziorze Bodeńskim, Stralsund i Wismar, ratusz i posąg Rolanda w Bremie, Stare Miasto w Ratyzbonie, zespoły mieszkaniowe Berlina, fabryka obuwia w Alfeld, opera w Bayreuth, park w Kassel, zabytki doliny środkowego Renu.

Źródło: opracowanie własne autora

W Niemczech rozwojem agroturystyki zajmuje się stowarzyszenie „Urlop w Zagrodzie Wiejskiej i na Wsi”, które przyznaje znak jakości gospodarstw spełniającym warunki dobrego wypoczynku. W Niemczech istnieje ok. 20 000 gospodarstw agroturystycznych

dysponujących 50 000 łóżek. Największa liczba gospodarstw agroturystycznych funkcjonuje w Bawarii (ponad 7000).

([http://www.fir.org.pl/doc/Akademia\\_Agroturystyki\\_i\\_Rekodzielnictwa.pdf](http://www.fir.org.pl/doc/Akademia_Agroturystyki_i_Rekodzielnictwa.pdf))

## Wielka Brytania

Tabela 5.4. Walory turystyczne Wielkiej Brytanii

Walory	Charakterystyka
Walory przyrodnicze	Lista światowego dziedzictwa UNESCO: Grobla Olbrzyma i bazaltowe wybrzeże w Irlandii Północnej, Wybrzeże Jurajskie w południowej Anglii, Królewskie Ogrody Botaniczne w Kew. Rezerваты biosfery: Beinn Eighe – masyw górski w północnej Szkocji, Braunton Burrows – wydmy w południowej Anglii, Cairnsmore of Fleet – góry w południowej Szkocji, estuarium rzeki Dyfi w Walii, Loch Druidibeg na Hebrydach, Moor House-Upper Teesdale w północnej Anglii, North Norfolk Coast w Anglii, Silver Flowe-Merrick Kells w południowej Szkocji. 10 parków narodowych w Anglii, 3 w Walii, 2 w Szkocji. Szczególnie atrakcyjne są obszary górskie z licznymi malowniczymi jeziorami polodowcowymi w Szkocji: Góry Kaledońskie i Grampiany; północnej Anglii – Góry Kumbryjskie i Walii – Góry Kambryjskie. Linia brzegowa rozwinięta z licznymi piaszczystymi plażami i klifami, z dużą amplitudą pływów.
Walory poza-przyrodnicze	Lista światowego dziedzictwa UNESCO: Zamek i klasztor w Durham, Stonehenge, opactwo w Fountains, pierwszy most żeliwny w Anglii nad rzeką Severn, zamki i mury obronne w Gwynedd w Walii, Opactwo Westminster w Londynie, Wał Hadriana, Pałac w Blenheim, miasto Bath, katedra w Canterbury, Tower w Londynie, Edynburg, Greenwich, stanowiska archeologiczne na Orkadach, krajobraz przemysłowy Blaenavon w Walii, osada przemysłowa w Saltaire, New Lanark w Szkocji, zakłady przemysłowe w dolinie rzeki Derwent, krajobraz górniczy Kornwalii i Devonu, akwedukt i kanał Pontcysyllte w Walii. Na dziedzictwo kulturowe Wysp Brytyjskich składają się zabytki starożytne, średniowieczne, renesansowe, zabytki architektury gregoriańskiej, zabytki techniki.

Źródło: opracowanie własne autora

## Warunki dla agroturystyki

Użytki rolne zajmują 70% powierzchni kraju.  $\frac{2}{3}$  użytków rolnych zajmują łąki i pastwiska. Największe znaczenie ma hodowla owiec i bydła. Dogodne warunki przyrodnicze, tradycyjny wiejski krajobraz, rodzinne gospodarstwa rolne sprzyjają rozwojowi agroturystyki. Najpopularniejsze formy aktywności to turystyka jeździecka, rowerowa i piesza.

Największym skarbem Anglii są zmieniające się krajobrazy, urzekająco zielone, lekko pofałdowane. Nie ma tu wysokich gór, lecz nawet ze stosunkowo niedużych wzniesień

roztaczają się wspaniałe widoki na wrzosowiska, jeziora. Z każdego miejsca jest też blisko do morza. Zachwyt budzi wyjątkowe bogactwo i różnorodność architektury, odmiennej w każdej części kraju. W West Country można podziwiać tradycyjne domy kryte strzechą, na wzgórzach Cotswold – budowane z kamienia, w hrabstwie Kent – obijane deskami, we wschodniej Anglii ryglowe, w Cheshire z czerownej cegły, w Cumbrii z czarnego łupku a w Yorku z czerwonego bądź żółtego piaskowca (Zaborowska 2007).

Informacje na temat tradycyjnej kuchni Szkocji znajdziesz na przykład w filmach zamieszczonym pod poniższymi linkami:

- <http://vod.tvp.pl/audycje/kulinarialmaklowicz-w-podrozy/wideo/szkocja-hebrydy-i-okolice/935499>
- <http://vod.tvp.pl/audycje/kulinarialmaklowicz-w-podrozy/wideo/szkocja-highlands/914538>

Filmy promujące agroturystykę w Wielkiej Brytanii możesz obejrzeć na przykład na stronie:

- <http://www.youtube.com/farmstayuk>

## Estonia

**Tabela 5.5. Walory turystyczne Estonii**

Walory	Charakterystyka
Walory przyrodnicze	Charakterystyczny element krajobrazu stanowią czyste jeziora polodowcowe zajmujące 5% powierzchni kraju (największe Jezioro Peipus) oraz torfowiska i tereny podmokłe zajmujące 20% powierzchni a także urozmaicona linia brzegowa Morza Bałtyckiego z piaszczystymi plażami w zachodniej części i stromymi klifami w części wschodniej nad Zatoką Fińską. Niezwykle atrakcyjny fragment wybrzeża z dużą ilością głazów narzutowych występuje w Parku Narodowym Lahemaa, 50 km na wschód od Tallina. Interesujące jest również wybrzeże w Parku Narodowym Vilsandi na wyspie Sarema i w Parku Narodowym Matsalu. Lasy pokrywają ponad 50% powierzchni kraju.
Walory poza-przyrodnicze	Lista dziedzictwa UNESCO: zabytkowe centrum Tallinna i południk Struvego. Ważne ośrodki historyczne i kulturowe to Tartu, Narwa, Parnawa i Kuressaare. Do walorów pozaprzyrodniczych zalicza się również folklor estoński oraz tradycyjne festiwale pieśni.

Źródło: opracowanie własne autora

## Warunki dla agroturystyki

Walory przyrodnicze oraz niewielka gęstość zaludnienia stwarzają doskonałe warunki dla rozwoju turystyki na terenach wiejskich, zwłaszcza na terenie wysp Sarema i Hiuma oraz w okolicy miejscowości Otepää (urozmaicone ukształtowanie powierzchni, lasy i liczne jeziora polodowcowe). Popularne rodzaje turystyki kwalifikowanej: kajakowa, rowerowa, piesza, narciarstwo biegowe, orienteering.



Źródło: biblioteka zasobów multimedialnych

Więcej informacji na temat walorów turystycznych Estonii znajduje się na stronach:

- <http://www.maaturism.ee/index.php?lang=en>
- <http://www.visitestonia.com/pl>

Informacje na temat tradycyjnej kuchni Estonii znajdziesz na przykład w filmie zamieszczonym pod poniższym linkiem:

- <http://vod.tvp.pl/audycje/kulinarium/maklowicz-w-podrozy/wideo/estonia-inflanty/1872379>

## Rumunia

Tabela 5.6. Walory turystyczne Rumunii

Walory	Charakterystyka
Walory przyrodnicze	<p>Lista dziedzictwa UNESCO: Delta Dunaju. Rezerваты biosfery: Delta Dunaju, Masyw Retezat i Góry Rodniańskie. 13 parków narodowych.</p> <p>Przeważają obszary górskie i wyżynne należące do Karpat (Karpaty Wschodnie, Południowe, Góry Zachodniorumuńskie). Piaszczyste plaże Morza Czarnego z korzystnymi warunkami klimatycznymi. Jeden z największych obszarów bagiennych w Europie stanowi Delta Dunaju. Fragmenty naturalnych lasów w górach, z bogatą fauną, np. niedźwiedź brunatny (50% europejskiej populacji), wilk (40% populacji).</p>
Walory poza-przyrodnicze	<p>Lista dziedzictwa UNESCO: drewniane cerkwie Marmaroszu, fortece Dackie w okolicach Orăştie, wioski z kościołami obronnymi w Siedmiogrodzie, monastyr w Horezu, malowane cerkwie w północnej Mołdawii, stare miasto Sighişoara.</p> <p>Inne ważne obiekty to: Czarny Kościół w Braszowie, Zamek Draculi</p>



Walory	Charakterystyka
	w Branie, wykopaliska w Istrii koło Konstancy, monastyr Snagov, monastyr Putna na Bukowinie, Wesoły Cmentarz w miejscowości Săpânța, zamek w Hunedoarze, liczne uzdrowiska, architektura drewniana, sztuka ludowa w Bukowinie i regionie Maramuresz.

Źródło: opracowanie własne autora

## Warunki dla agroturystyki

Niezwykłe walory przyrodnicze, tradycyjna gospodarka rolna zwłaszcza w obszarach górskich, folklor i architektura ludowa stwarzają doskonałe warunki do rozwoju agroturystyki.

Więcej informacji na temat walorów turystycznych Rumunii znajdziesz na stronie:

- <http://www.romaniatourism.com/>

Informacje na temat tradycyjnej kuchni w Rumunii znajdziesz na przykład w filmie zamieszczonym pod poniższym linkiem:

- <http://vod.tvp.pl/audycje/kulinarialmaklowicz-w-podrozy/wideo/rumunia-przez-karpaty/8671086>

## Studium przypadku 2

Gospodarstwa agroturystyczne wyrastają w Rumunii jak grzyby po deszczu. Szczególne ich natężenie widoczne jest w pobliżu monastyrów lub w miejscowościach wypoczynkowych (np. Vatra Dornei). Większość z nich jest stowarzyszona w państwowej agencji agroturystycznej – Asociatia Nationala de Turism Rural Ecologic și Cultural – ANTREC Romania. Ceny usług są ustalane przez ANTREC ogólnie na cały rok. Można jednak pertraktować z gospodarzem. Cena jednego miejsca waha się w granicach 5–13 USD. Na ogół w tego typu pensjonatach panuje miła, rodzinna atmosfera. Gospodarze bardzo dbają, aby pobyt odwiedzających był jak najbardziej udany. Dużym plusem pobytu w gospodarstwie turystycznym jest możliwość wypożyczenia koni, organizacji kuligów, a nawet uprawiania sportów ekstremalnych (np. kajakarstwo górskie). Gospodarze mogą także zorganizo-



Źródło: biblioteka zasobów multimedialnych

wać wycieczki w góry, niekoniecznie tylko w obrębie Bukowiny, lub objazd po „malowanych monastyrach” (<http://www.studentnews.pl/serwis.php?s=57&pok=1461>).

## Grecja

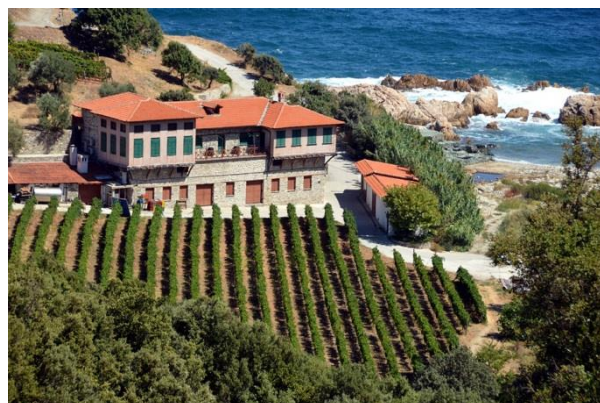
Tabela 5.7. Walory turystyczne Grecji

Walory	Charakterystyka
Walory przyrodnicze	Rezerваты biosfery: wąwóz Samaria na Krecie i Góra Olimp. 12 parków narodowych. Urozmaicona linia brzegowa, liczne wyspy, ciepłe wody mórz: Egejskiego, Kretańskiego, Mirtejskiego, Jońskiego, piaszczyste plaże, śródziemnomorska roślinność i klimat. Większość powierzchni zajmują góry z najwyższym szczytem Olimp – 2917 m n.p.m.
Walory poza przyrodnicze	14 obiektów na liście światowego dziedzictwa UNESCO: Świątynia Apollina Epikuriosa w Bassaj, Delfy, Akropol w Atenach, Góra Athos, Epidauros, wczesnochrześcijańskie i bizantyjskie zabytki w Salonikach, monastyny w Meteorach, średniowieczne miasto Rodos, twierdza i miasto w Mistrze, stanowisko archeologiczne w Olimpi, wyspa Delos, klasztory Dafni, Osios Loukas i Nea Moni, Pythagorion i Herajon na wyspie Samos, stare miasto Korfu, Mykeny, klasztor na wyspie Patmos, stanowisko archeologiczne w Ajgaj (Wergina)

Źródło: opracowanie własne autora

## Warunki dla agroturystyki

W Grecji przeważają gospodarstwa rolne o niewielkiej powierzchni (65% gospodarstw poniżej 5 ha). Najlepsze warunki dla agroturystyki występują w regionach winiarskich: w północnej Macedonii, Tracji, na Półwyspie Peloponez, Krecie, Paros, Santorini, Kefalinii, Rodos. W oparciu o małe gospodarstwa zajmujące się produkcją wina rozwija się enoturystyka. **Enoturystyka** to podróże, podczas których turyści odwiedzają miejsca związane z produkcją wina: winnice, winiarnie, gospodarstwa winiarskie. Turyści mogą uczestniczyć w imprezach winiarskich, np. degustacjach, wystawach win, świętach winiarskich.



Źródło: biblioteka zasobów multimedialnych

Więcej informacji na temat walorów turystycznych Grecji znajdziesz na stronach:

- <http://www.visitgreece.gr/>
- <http://www.guestinn.com/>





- <http://agro Xenia.net/en/home>

Informacje na temat tradycyjnej kuchni greckiej znajdziesz na przykład w filmie zamieszczonym pod poniższym linkiem:

- <http://vod.tvp.pl/audycje/kulinaria/maklowicz-w-podrozy/wideo/grecja-korfu-wyspa-homerycka/12339660>

---

## Bibliografia

### Literatura obowiązkowa

Kruczek Z., *Obsługa ruchu turystycznego*, Proksenia, Kraków 2011.

Kurek W., *Regiony turystyczne świata*, cz. 1, PWN, Warszawa 2012.

Leszka G., *Podstawy turystyki*, WSiP, Warszawa 2013.

Meyer B., *Obsługa ruchu turystycznego*, PWN, Warszawa 2006.

Mikuta B., Żelazna K., *Organizacja ruchu turystycznego na wsi*, Format – AB, Warszawa 2004.

Steblik-Właźlak B., Rzepka L., *Geografia turystyczna. Podręcznik*, cz. 1 i 2, Rea, Warszawa 2010.

### Literatura dodatkowa

Jędrysiak T., *Wiejska turystyka kulturowa*, PWE, Warszawa 2010.

Sikora J., *Organizacja ruchu turystycznego na wsi*, WSIP, Warszawa 1999.

Zaborowska J. (red.), *Anglia*, Biblioteka Gazety Wyborczej, Agora, Warszawa 2007.

### Czasopisma turystyczne

- „Rynek Turystyczny”
- „Poznaj Swoj Kraj”
- „Poznaj Świat”
- „Podróże”
- „Voyage”
- „National Geographic”

### Netografia

<http://agro Xenia.net/en/home>

[http://br.wszia.edu.pl/zeszyty/pdfs/br30\\_10warminska.pdf](http://br.wszia.edu.pl/zeszyty/pdfs/br30_10warminska.pdf)

<http://ksow.pl/turystyka-wiejska.html>

[http://pl.wikipedia.org/wiki/Obiekty\\_z\\_listy\\_dziedzictwa\\_UNESCO\\_w\\_Europie](http://pl.wikipedia.org/wiki/Obiekty_z_listy_dziedzictwa_UNESCO_w_Europie)

<http://www.guestinn.com/>

<http://www.maaturism.ee/index.php?lang=en>



<http://www.polskieradio.pl/5/3/Artykul/650901,Najmniejsze-hrabstwo-oaza-szczescia-w-Anglii->

<http://www.pot.gov.pl/>

<http://www.romaniatourism.com/>

<http://www.studentnews.pl/serwis.php?s=57&pok=1461>

<http://www.visitestonia.com/pl>

<http://www.visitgreece.gr/>

<http://www.katalog.pttk.pl>

[http://www.fir.org.pl/doc/Akademia\\_Agroturystyki\\_i\\_Rekodzielnictwa.pdf](http://www.fir.org.pl/doc/Akademia_Agroturystyki_i_Rekodzielnictwa.pdf)